

Project Alcoholvrije omgeving komt op gang: Samenvatting van een landelijk onderzoek onder scholen

De school is een belangrijke leefomgeving voor tieners waar ze veel tijd doorbrengen. Het is ook een plek waar kinderen in aanraking kunnen komen met drank. Uit diverse onderzoeken blijkt dat alcoholverstrekking op school eerder regel dan uitzondering is (Broersen, 2002; Mulder, 2005).

Voor het project Alcoholvrijeomgeving.nl heeft STAP in april 2007 een inventariserend onderzoek gedaan onder scholen om inzicht te krijgen in hoe men in het voortgezet onderwijs omgaat met het alcoholgebruik van leerlingen. Met het project Alcoholvrijomgeving.nl promoot STAP actief de norm: geen alcohol onder de 16 en is STAP op zoek naar scholen die ervaring hebben met alcoholvrije schoolfeesten, kampen en/of werkweken.

In totaal hebben 215 VO scholen uit voornamelijk de provincies Zuid-Holland, Gelderland, Noord-Holland en Noord-Brabant gehoor gegeven aan de oproep van STAP om de vragenlijst in te vullen. In dit verslag worden de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd. Allereerst zullen enkele gegevens van het alcoholgebruik van Nederlandse tieners worden toegelicht. Daarna wordt ingegaan op wat er uit eerder onderzoek al bekend is over alcoholgebruik op VO-scholen. Vervolgens worden de resultaten uit het onderzoek onder schooldirecties gepresenteerd en dit document sluit af met een beleidsadvies voor scholen.

Alcohol en Jongeren: enkele feiten

Alcoholgebruik op jonge leeftijd is nadelig voor de ontwikkeling van de hersenen, is schadelijk voor diverse organen en vergroot de kans op verslaving op latere leeftijd. Nederlandse jongeren drinken in vergelijking met Europese leeftijdsgenoten het meest frequent en meisjes drinken steeds meer en vaker alcohol. Kinderen beginnen nu gemiddeld rond hun twaalfde alcohol te drinken. Een kwart van de veertien en vijftienjarigen drinkt wekelijks, gemiddeld twaalf glazen per week (Monshouwer, et al., 2004). Deze cijfers zijn verontrustend en daarom wil STAP alcoholvrije situaties voor jongeren onder de 16 jaar promoten. Alcoholvrije schoolfeesten en alcoholvrije werkweken zijn hier uitstekende voorbeelden van.

Project Alcoholvrijeomgeving.nl

Het aanbod van drank op schoolfeestjes, thuis, op vakantie, in de horeca en de invloed van reclame dragen bij aan de populariteit ervan onder 16-minners. Daarom dringt STAP aan op het letterlijk terugdringen van de aanwezigheid van alcohol in de leefomgeving van jongeren. Deze visie is gebaseerd op diverse wetenschappelijke studies die het belang van de beïnvloeding van de omgeving van jongeren bepleiten (Babor et al.; Holder, 1998; Dekker et al., 2006). Concreet neemt STAP het initiatief tot het inventariseren, bundelen, promoten en implementeren van veelbelovende praktijkvoorbeelden (zogenaamde 'good practices') op scholen, sportkantine, jongerenverenigingen en in de thuissituaties. Het betreft scholen voor het voortgezet onderwijs die hun activiteiten (feesten, kampen) alcoholvrij organiseren, jongerenwerk dat creatieve alcoholvrije activiteiten voor 16 minners organiseert, sportverenigingen die geen alcohol schenken als er jongeren onder de 16 jaar aanwezig zijn, voorbeelden van alcoholvrije vakanties, horecaondernemers die aantrekkelijke alcoholvrije evenementen organiseren en ouders die ervoor kiezen hun kinderen tot 16 jaar alcoholvrij op te voeden. Een concreet eindproduct van het project is een webomgeving waar alle inspirerende voorbeelden op beschreven staan, inclusief verwijzingen naar contactpersonen, voorbeelden van een alcoholvrij schoolbeleid, opvoedingstips etc. Dit is een nieuwe, positieve benadering van alcoholpreventie!

Alcohol op schoolfeesten lijkt vanzelfsprekend

Onderzoek schoolfeesten onder leerlingen

Uit onderzoek van STAP, uitgevoerd in 2005 onder 450 leerlingen van 50 scholen voor het voortgezet onderwijs verspreid over Nederland, blijkt dat op 76% van de schoolfeesten alcohol geschonken wordt. Ruim tweederde van de leerlingen drinkt alcohol op hun schoolfeest. Van deze groep drinkt de helft van de leerlingen (51%) meer dan 5 glazen alcohol; 1 op de 8 (12%) drinkt meer dan 10 glazen alcohol. Schoolfeesten worden bezocht door leerlingen vanaf 12 jaar. Van de leerlingen die nog geen 16 jaar zijn, drinkt de helft (51%) alcohol op schoolfeesten. Van de drinkers onder de 16 kan tweederde (64%) zelf alcohol kopen op de schoolfeesten (Mulder, 2005).

Onderzoek schoolfeesten onder schooldirecties

Zoals in de inleiding is aangegeven heeft STAP in april 2007 een onderzoek gedaan onder scholen. Naar de directies van 700 schoollocaties uit het voortgezet onderwijs is een brief gestuurd met het verzoek de bijgevoegde vragenlijst met 9 vragen in te vullen en terug te sturen naar STAP. Aan deze oproep hebben 215 scholen gehoor gegeven. Uit het onderzoek blijkt dat scholen niet alleen alcohol schenken tijdens schoolfeesten.¹ Veel scholen die alcohol schenken doen dit bij speciale gelegenheden, zoals bij de diploma-uitreiking, of de laatste schooldag (67%). Bijna de helft van de scholen die alcohol schenken, doet dit op externe locaties (bijvoorbeeld bij een feest in een discotheek). Andere buitenschoolse activiteiten waarbij wel eens alcohol wordt geschonken aan leerlingen zijn interne schoolfeesten, schoolkampen en schoolreizen. Eenderde van deze scholen geeft aan ook alcohol te schenken als er leerlingen jonger dan 16 jaar bij aanwezig zijn. De meerderheid van de schooldirecties geeft echter aan geen problemen te ervaren met overmatig alcoholgebruik en alcoholgebruik onder de 16 jaar. Slechts één op de vijf scholen geeft aan wel eens problemen te hebben met overmatig alcoholgebruik en slechts één op de zes scholen geeft aan te maken te hebben met alcoholgebruik van leerlingen onder de 16 jaar.

Alcoholvrije buitenschoolse activiteiten zijn haalbaar

Uit beide onderzoeken kan geconcludeerd worden dat voor het organiseren van buitenschoolse alcoholvrije activiteiten een draagvlak is. Tweederde van de leerlingen (68%) heeft in het onderzoek in 2005 namelijk aangegeven een schoolfeest zonder alcohol ook een leuk schoolfeest te vinden. Aan de schooldirecties is gevraagd wat zij van het initiatief vinden van STAP om veelbelovende praktijkervaringen van schoolfeesten en schoolkampen te beschrijven en voor iedereen toegankelijk te maken via het web. Ruim 80% van de scholen staat positief ten opzichte van dit initiatief. Meer dan de helft (55%) heeft aangegeven er zeker gebruik van te willen gaan maken. Uit dit onderzoek blijkt ook dat een aantal scholen er bewust voor kiest leerlingen niet te confronteren met alcohol, ook niet bij buitenschoolse activiteiten.

Praktijkvoorbeelden alcoholvrije activiteiten

Alcoholvrije schoolfeesten

Vmbo kader- en basisberoepsgerichte en gemengde leerwegen en praktijkonderwijs, Zuid-Holland:

Reactie veiligheidscoördinator: *“Wij kiezen bewust voor alcoholvrije schoolfeesten. Ga je alcohol schenken, dan vind je nooit een waterdicht systeem waarmee je alcoholgebruik onder de 16 en overmatig alcoholgebruik kunt voorkomen.”*

¹ De uitkomsten betreffen de scholen die de vragenlijst hebben ingevuld en kunnen niet zonder meer gegeneraliseerd worden naar alle scholen, maar geven wel een goede indicatie van de situatie in Nederland.

Alcoholvrije schoolfeesten

Scholengemeenschap voor Gymnasium, Atheneum en HAVO, provincie Utrecht:

Reactie leerling: "Met zes leerlingen organiseren wij zelf de schoolfeesten. Wij mogen absoluut geen alcohol schenken. Dat maakt het lastig om ook de bovenbouw enthousiast te krijgen voor het schoolfeest. Maar als je het feest een leuk thema geeft, dan lukt het wel. Ons "Lock and Key" feest was een groot succes. Daar kwam zelfs de bovenbouw op af. Bij aankomst op de avond kregen alle meisjes een klein hangslot en alle jongens een sleutel. Iedereen moest op zoek naar zijn match. Had je je match gevonden, dan maakte je zelfs nog kans op gave prijzen! Dit was echt een hele gezellige en drukke avond!"

Alcoholvrije werkweken

Scholengemeenschap vmbo, havo, atheneum, gymnasium, provincie Utrecht:

Reactie conrector: "Werkweken zijn in principe ook alcoholvrij. Hier mag geen alcohol gedronken worden (mits de leiding bij hoge uitzondering 1 biertje of wijntje toestaat aan leerlingen van 17, 18 jaar). Voor deze week organiseren we een ouderavond. En tijdens deze ouderavond tekenen ouders en leerlingen een contract dat zij bij misbruik van de regels op eigen kosten naar huis zullen worden gestuurd. Dit is ook echt wel eens gebeurd. Dat levert wel een hele heisa op, maar duidelijk zijn is heel belangrijk."

Volgens de Drank- en Horecawet is het schenken van alcohol tegen betaling tijdens buitenschoolse activiteiten zonder vergunning niet toegestaan. Scholen die dat toch willen, dienen daartoe een ontheffing aan te vragen bij de gemeente. In veel gevallen wordt er toch alcohol geschonken zonder dat daarvoor een ontheffing van de vergunningsplicht is aangevraagd. Om inzicht te krijgen in de wijze waarop scholen omgaan met alcohol op school en tijdens buitenschoolse activiteiten hebben we de schooldirecties ook gevraagd welke eigen regels zij hebben opgesteld wat betreft alcohol en alcoholgebruik en tegen welke alcoholgerelateerde problemen zij aanlopen.

Weinig scholen beschikken over een goed uitgewerkt alcoholbeleid

Uit het onderzoek onder scholen blijkt dat 90% regels heeft opgesteld over alcoholverstrekking op school. Bijna eenderde van deze scholen heeft de regels echter niet op schrift staan. Een stevig alcoholbeleid bevat een compleet alcoholreglement en houdt rekening met de wijze waarop de regels gehandhaafd moeten worden in de dagelijkse schoolpraktijk. Dus hoe zorg je ervoor dat kinderen tot zestien jaar geen alcohol kunnen drinken en hoe voorkom je overmatig alcoholgebruik. Naast het instellen van sancties, is het belangrijk om bij iedere regel vast te leggen wie sanctioneert (alle personeelsleden, de groepsleerkracht/mentor, de schoolleiding, enzovoorts). De kracht van een effectief alcoholreglement schuilt in het feit dat de school 'schooleigen' regels opstelt. Door met elkaar over regels na te denken en besluiten te nemen ontstaat er draagvlak voor schooleigen gedragsregels. Hoe groter het draagvlak, hoe effectiever de regels. Regels zijn zo een uiting van de gewenste schoolcultuur. Daarbij is voortdurende informatie aan betrokkenen over het hoe en waarom van de regels noodzakelijk.

Uit het onderzoek blijkt dat de meerderheid van de scholen regels heeft opgesteld over alcoholgebruik tijdens schoolevenementen (69%) en alcoholgebruik tijdens schooltijden (55,8%). Een minderheid van de scholen heeft echter afspraken gemaakt over sancties bij overtreding van regels (50%), afspraken over de naleving van de regels (47,6%), afspraken over communicatie van regels en sancties (40%).

Of scholen nu wel of geen regels hebben opgesteld over het alcoholgebruik, ze lopen vrijwel allemaal tegen een zelfde probleem aan.

Indrinken grootste alcoholgerelateerde probleem voor scholen

Bijna tweederde van de scholen geeft aan dat zij te maken heeft met leerlingen die indrinken voor schoolfeesten (65%). Met indrinken wordt bedoeld dat jongeren voordat ze naar een feest gaan al alcohol drinken, bijvoorbeeld thuis, in de keet, of op straat. Slechts 4 op de 10 scholen hebben echter regels opgesteld over het indrinken voorafgaande aan een schoolevenement. Voor de mensen bij de ingang van een feest is het vaak moeilijk om 'indrinkers' te signaleren. Het is druk en met flink wat kauwgom, aftershave of eau de toilette is het lastig te ruiken en jongeren zijn vaak nog niet dermate aangeschoten dat ze direct opvallen. Steeds meer scholen maken gebruik van alcoholtesters. Door middel van een alcoholcontrole voorafgaande aan feesten kunnen scholen het zogenaamde 'indrinken' van jongeren ontmoedigen of jongeren onder invloed weren bij de feestelijke activiteit en hun ouders waarschuwen. Er zijn ook testers die kunnen worden gebruikt om te controleren of meegenomen drank alcohol bevat. Met deze testers kunnen indrinken voor schoolevenementen en het meenemen van alcohol naar schoolevenementen worden aangepakt.

Ervaring blaasapparatuur

Vmbo-havo, provincie Zuid-Holland

Reactie veiligheidscoördinator: "Onze locatie beschikt over twee blaasapparaten CA2000 en Dräger 6510. Ze zijn allebei nauwkeurig, maar de Dräger 6510 werkt sneller. Bij een drukke ingang werkt dat prettig. De kinderen moeten steekproefsgewijs blazen en als op het eerste gezicht wordt ingeschat dat zij alcohol hebben gedronken. Iedereen die boven de 0 scoort moet zijn schoolpas inleveren en wordt naar huis gestuurd. De ouders worden dan gebeld dat hun kinderen niet zijn toegelaten op het schoolfeest. Bij veel alcoholgebruik worden ouders gebeld met het verzoek om de kinderen op te komen halen. Kinderen die tijdens het feest abnormaal gedrag vertonen, moeten ook blazen."

Ervaring blaasapparatuur school provincie Utrecht

Scholengemeenschap vmbo, havo, atheneum, gymnasium, Utrecht:

Reactie directeur ondersteunende diensten: "Wij hebben een alcoholtester aangeschaft. Het is een hele investering, maar het is het zeker waard. Je sluit elke discussie uit over wel of geen alcoholgebruik. Het apparaat geeft het immers aan. Bovendien werkt een tester preventief. Leerlingen weten dat ze moeten blazen en de deur en dat als ze gedronken hebben niet worden toegelaten op het feest. Leerlingen nemen dat risico minder snel."

Advies voor scholen

Op veel scholen wordt voorlichting gegeven over alcohol. Dit gebeurt vaak in combinatie met roken en drugs. Het bekendste programma is: "De Gezonde School en Genotmiddelen" (www.dgsg.nl). Mogelijkheden naast voorlichting aan zowel leerlingen als ouders zijn alcoholvrije schoolfeesten en duidelijke afspraken over alcohol op school, vastgelegd in een alcoholreglement dat regelmatig onder de aandacht wordt gebracht onder kinderen en hun ouders. Daarnaast is het belangrijk om afspraken te maken over hoe wordt omgegaan met de signalering van alcoholproblemen bij kinderen of bij de ouders van kinderen. Deskundigheidsbevordering van het personeel is noodzakelijk om adequaat op deze signalen te reageren.

In de webomgeving alcoholvrijeomgeving.nl staan vanaf oktober 2007 inspirerende voorbeelden voor een alcoholvrije schoolomgeving, inclusief verwijzingen naar contactpersonen en voorbeelden van een alcoholvrij schoolbeleid.

Bronnen

- Babor, T., Caetano, R., Caswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K., Grube, J., Grunewald, P., Hill, L., Holder, H. (2003). *Alcohol: No Ordinary Commodity. Research and Public Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Broersen, S. (2002). *Alcoholverstreking op scholen*. Leiden: research voor beleid
- Dekker, E., Dalen, W.E. van, Kuunders, M.M.A.P. & Mulder, J. (2006). *Beleid onder invloed. Alcoholpreventie in Nederland*. Utrecht: STAP (Stichting Alolpreventie)
- Holder, H.D. (1998). *Alcohol and the Community. A System Approach to Prevention*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Monshouwer, K., Dorsselaer, S., Gorter, A., Verdurmen, J., Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag. Kerngegevens uit het Peilstationonderzoek 2003*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Mulder, J. (2005). *Drinken op school. Landelijk scholierenonderzoek naar de alcoholverstreking en het alcoholgebruik binnen het voortgezet onderwijs en op schoolfeesten*. Utrecht: STAP.
- www.dgsg.nl

STAP (Stichting Alcoholpreventie)

Postadres	Bezoekadres	Telefoon +31 (0)30 656 50 41	Postbanknummer 29130
Postbus 8181	Ravellaan 88	Fax: +31 (0)30 656 50 43	KvK Utrecht 41187238
3503 RD Utrecht	3533 JP Utrecht	e-mail info@stap.nl	

STAP is een landelijke, onafhankelijke non-profit organisatie die pleit voor een effectief alcoholmatigingsbeleid voor de overheid en zich inzet voor publieke bewustwording van de risico's van alcohol.